

WSTĘP

Narastające wyzwania globalne o charakterze społecznym i środowiskowym spowodowały, że potrzeba dążenia do zrównoważonego rozwoju, rozumianego jako rozwój gospodarczy, który sprzyja ochronie środowiska naturalnego oraz godnemu życiu wszystkich mieszkańców naszej planety, stała się jednym z najważniejszych tematów dyskursu naukowego i politycznego ostatnich dekad. Sposób funkcjonowania i rozwój gospodarki globalnej odbywał się bowiem od wielu lat zarówno kosztem przyszłych pokoleń, ze względu na degradację środowiska naturalnego i związane z tym zmiany klimatyczne, jak i obecnych najsłabszych uczestników rynku. Podejmowane w ostatnich latach przez rządy i organizacje międzynarodowe działania przeciw globalnym problemom, między innymi ustanowienie 17 celów zrównoważonego rozwoju przez ONZ i dążenie wielu państw do ich realizacji, stanowią ogromny postęp i ważny krok w budowaniu świadomości społecznej i pracy na rzecz zrównoważonego rozwoju.

Czy są one jednak wystarczające? Czy przyczynią się do uratowania środowiska naturalnego i odwrócenia tak niebezpiecznych zmian klimatycznych? Czy doprowadzą do tego, że obecnie głodujące 10% i strukturalnie niedożywione 25% naszej populacji będzie miało godne warunki życia, pracy i rozwoju? Czy liczne programy w ramach polityki na rzecz zrównoważonego rozwoju są skuteczne i sprawiedliwe? Do jakiego stopnia można powierzyć rynkowi rozwiązywanie problemów społecznych i środowiskowych? Jaką rolę w procesie transformacji gospodarki w kierunku zrównoważonej gospodarki rynkowej odgrywają oddolne inicjatywy rynkowe i społeczno-gospodarcze? Na te pytania szukają odpowiedzi autorzy niniejszej monografii zatytułowanej *W kierunku zrównoważonego rozwoju. Wyzwania, narzędzia, perspektywy*.

Powstała ona dzięki badaniom prowadzonym przez członków Studenckiego Koła Naukowego Zrównoważonego Biznesu „Trade Fair”, a jej tematyka dotyczy działalności SKN i stanowi rezultat wielomiesięcznej pracy grupy wyróżniających się i niezwykle zaangażowanych w działania na rzecz zrównoważonego rozwoju studentów. Monografia poświęcona jest różnym aspektom zrównowa-

zonego rozwoju i ma na celu ukazanie związanych z nim wyzwań, kontrowersji oraz narzędzi, zarówno w kontekście funkcjonowania „niezrównoważonych” ze swej natury sektorów gospodarki (rozdziały 1 i 5), jak i działań podejmowanych przez Unię Europejską (rozdziały 2 i 3), rynek (rozdziały 4, 6 i 7), ruch Sprawiedliwego Handlu (Fair Trade) (rozdziały 8, 9, 10) czy wreszcie instytucje edukacyjne (rozdział 11).

Nikt chyba nie ma wątpliwości, że wojny i wszelkie konflikty zbrojne są całkowicie sprzeczne z ideą zrównoważonego rozwoju. Zagrożają one bowiem nie tylko dobrostanowi ludzi, lecz także planety. Ponadto przemysł zbrojeniowy i budowanie obronności niejednokrotnie wiąże się z ogromnymi szkodami dla środowiska, nie wspominając o tym, jak wielkie koszty pochłaniają same wojny oraz zbrojenia i szeroko rozumiane wzmocnianie obronności. Wiele współczesnych problemów, w tym tych najpilniejszych, związanych z głodem, niedożywieniem i fatalnymi warunkami życia wielu milionów ludzi, można by rozwiązać, gdyby te same środki były przeznaczone na przeciwdziałanie im. Biorąc pod uwagę sprzeczność wojny i zbrojeń z ideą zrównoważonego rozwoju oraz w obliczu braku możliwości pokojowego rozwiązania wielu obecnych konfliktów międzynarodowych należy się zastanowić, czy połączenie tych elementów jest w ogóle możliwe, a jeśli tak, to w jakich okolicznościach i w jaki sposób. Dlatego szukaniu odpowiedzi na to pytanie oraz identyfikacji związku pomiędzy obronnością państwa i rozwojem przemysłu zbrojeniowego z ideą zrównoważonego rozwoju został poświęcony rozdział 1.

Wprawdzie współpraca międzynarodowa wielu państw nie osiągnęła jeszcze etapu, który umożliwiłby pokojowe rozwiązywanie konfliktów i zaprzestanie wyścigu zbrojeń, jednak pozwoliła na poczynienie dużych postępów w zakresie promowania zrównoważonego rozwoju. Przykład stanowi Unia Europejska, która między innymi poprzez wdrażanie polityki Europejskiego Zielonego Ładu i pakietu „Gotowi na 55” od kilku już dekad wspiera ideę zrównoważonego rozwoju. Dlatego rozdział 2 poddaje analizie Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Fundusz Spójności i Europejski Fundusz Społeczny+ z punktu widzenia wspierania przez nie zarówno społecznego, jak i środowiskowego aspektu zrównoważonego rozwoju. Czy jednak zrównoważona transformacja jest pod każdym względem sprawiedliwa? Odpowiedzi na to pytanie szukają autorzy rozdziału 3. Rozpoznają oni z perspektywy państw członkowskich Unii Europejskiej problem nierówności klimatycznych, wyjaśniając w szczególności, na czym polega i jak się odbywa sprzeciw społeczny wobec transformacji energetycznej, oraz identyfikując jego przyczyny i możliwe sposoby zapewnienia sprawiedliwości zielonej transformacji.

Odgórne wspieranie zrównoważonego rozwoju poprzez regulacje prawne oraz różnego rodzaju polityki wsparcia wiąże się zatem z wieloma wyzwaniami

i kontrowersjami. Czy jednak można te kwestie całkowicie przekazać rynkowi, w ręce różnych jego uczestników? Temu zagadnieniu poświęcone są kolejne cztery rozdziały. I tak rozdział 4, na przykładzie analizy nowego instrumentu finansowego, jakim są Sustainability Linked Loans (SLL), rozpoznaje, w jakim stopniu sektor finansowy jest w stanie stymulować inwestycje uwzględniające zasady zrównoważonego rozwoju. Autorka uporządkowuje w nim wiedzę na temat tego nowego sposobu finansowania inwestycji, porównuje rynek polski z zagranicznymi rynkami SLL i wyciąga wnioski na temat przyszłości tego instrumentu finansowego.

Czy przemysł motoryzacyjny oraz sporty motorowe mogą rozwijać się równoległe z realizacją celów zrównoważonego rozwoju ONZ? Ten problem jest analizowany z kolei na przykładzie niezwykle popularnej i jednocześnie specyficznej dziedziny sportu i rozrywki, kontrowersyjnej z punktu widzenia potrzeby zrównoważonego rozwoju, jaką stanowi Formuła 1. Autor rozdziału 5 dokonał analizy inicjatyw, jakie podejmuje Formuła 1, aby osiągnąć cel neutralności węglowej w 2030, oraz szuka odpowiedzi na pytanie, czy aktualne tempo podejmowanych przez tę organizację zmian na to pozwoli.

Specyfika poszczególnych branż i sektorów gospodarki sprawia, że zrównoważony rozwój stanowi dla każdej z nich innego rodzaju wyzwanie. Czy prawdopodobne jest w tej sytuacji wypracowanie pewnych standardowych rozwiązań, których zastosowanie jest możliwe na większą skalę? Przykład takich rozwiązań stanowią różne systemy certyfikacyjne zrównoważonego rozwoju, z których znakomita część powstaje jako oddolne inicjatywy rynkowe kreujące pewne standardy pożądaných zachowań rynkowych. Czy ich stosowanie przyczyni się do zrównoważonej transformacji rynkowej? Na to pytanie odpowiedzi szuka autor rozdziału 6, którego celem jest wyjaśnienie, jaką funkcję mogą pełnić informacje o certyfikatach zrównoważonego rozwoju zawarte w raportach niefinansowych spółek giełdowych. Zarówno ten, jak i kolejny rozdział wskazują na niezwykle istotną rolę konsumentów, jako na tych uczestników rynku, którzy poprzez swoje wybory rynkowe wywierają wpływ na to, jakiego rodzaju produkty i w jaki sposób są wytwarzane przez przedsiębiorstwa. Autorzy rozdziału 7 podjęli temat konsumpcji i produkcji mięsa w kontekście zrównoważonego rozwoju. Ich celem była identyfikacja relacji pomiędzy przemysłową produkcją mięsa a zrównoważonym rozwojem i rozpoznanie wpływu procesów związanych z produkcją mięsa na różne aspekty zrównoważonego rozwoju, zarówno środowiskowe, jak i społeczne.

W obliczu ciągle niesatysfakcjonującego tempa zmian we wdrażaniu zasad zrównoważonego rozwoju do życia społeczno-gospodarczego poprzez regulacje odgórne oraz inicjatywy rynkowe powstaje pytanie o rolę społeczeństwa i inicjatyw społecznych w realizacji celów zrównoważonego rozwoju. Temu zagadnieniu poświęcone są ostatnie cztery rozdziały monografii. Na przykła-

dzie ruchu społecznego i rynku Sprawiedliwego Handlu (Fair Trade) autorzy ukazują, że społeczeństwo może wygenerować inicjatywy i rozwiązania, które są w stanie bardzo skutecznie wspierać dotychczasowe wysiłki państwa i rynku na rzecz zrównoważonej transformacji. Rozdział 8 argumentuje, że ruch i rynek Sprawiedliwego Handlu stanowi odpowiedź na współczesne wyzwania związane z globalizacją, i rozpoznaje, w jaki sposób jego funkcjonowanie przeciwdziała globalnym problemom o charakterze społecznym i środowiskowym. Rozdział 9 stawia ważne pytanie, czy sektor turystyki może być zrównoważony. Jego celem jest wyjaśnienie, w jaki sposób wdrożenie zasad Sprawiedliwego Handlu do branży turystycznej może mieć pozytywne skutki zarówno dla lokalnej społeczności, jak i dla turystów, czyniąc ten sektor bardziej zrównoważonym.

Problem roli takiej inicjatywy jak Sprawiedliwy Handel w podnoszeniu świadomości na temat wyzwań globalnych i oddolnych możliwości przeciwdziałania im przez konsumentów porusza rozdział 10. Czyni to z ciekawej perspektywy możliwości wykorzystania generatywnej sztucznej inteligencji (generative AI) w działaniach związanych z edukacją na temat Sprawiedliwego Handlu. Autorka szuka odpowiedzi na pytanie, czy wykorzystanie AI w działaniach związanych z edukacją konsumentów na temat Sprawiedliwego Handlu może okazać się słusznym i skutecznym przedsięwzięciem w obliczu charakteru ruchu i kwestii etycznych związanych ze stosowaniem tego typu technologii w obszarze edukacji i generowania informacji.

Rozdział 11, ostatni, kontynuuje wątek edukacyjny w kontekście oddolnej inicjatywy społeczno-gospodarczej, jaką stanowi Sprawiedliwy Handel. Czyni to z perspektywy instytucji edukacyjnej, jaką jest Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu (UEP), który dzięki inicjatywie studentów SKN Zrównoważonego Biznesu „Trade Fair” i działaniom podejmowanym przez swojego opiekuna i wielu innych pracowników uczelni włączył się w kampanię Społeczności Przyjaznej dla Sprawiedliwego Handlu i we wrześniu 2024 uzyskał tytuł Uczelni Przyjaznej dla Sprawiedliwego Handlu. Na przykładzie UEP rozdział ten ukazuje rolę instytucji o charakterze edukacyjnym w promowaniu idei zrównoważonego rozwoju i podnoszeniu świadomości wśród społeczności akademickiej na temat globalnych wyzwań i oddolnych możliwości przeciwdziałania im. Droga do zrównoważonego rozwoju jest procesem trudnym i długotrwałym, a jego ostateczny sukces zależy od wielu czynników. Uczelnie wyższe mają w tym procesie niezwykle istotną rolę do odegrania, kształtując postawy przyszłych polityków odpowiedzialnych za regulacje ogólnie, pracodawców i pracowników odpowiedzialnych za inicjatywy rynkowe oraz konsumentów, którzy mogą przyczynić się do wdrażania zasad zrównoważonego rozwoju poprzez swoje decyzje rynkowe.